

Hitlerin halukkaat uhrin

Daniel Siemens: Horst Wessel. Tod und Verklärung eines Nationalsozialisten. Siedler, München, 2009. 351 s.

Heike B. Görtemaker: Eva Braun. Leben mit Hitler. C. H. Beck, München, 2010. 366 s.

■ “Die Strasse frei den braunen Bataillonen!” *Tuntemattomassa sotilaassa* nimettömäksi jäävä silmälasipäinen vänrikki saa kipeästi havaita, että tämän tekstin hoilottamista ei olisi kannattanut jatkaa kiljusta humaltuneen luutnantti Koskelan saavuttua upseerikorsuun. Horst Wesselin laulun esittäjä saa nykyäänkin varautua ikäviin seurauksiin ainakin Saksassa. Siellä jo kappaleen julkinen viheltelemine on rikos, josta rangaistaan samalla tavoin käden nostamisesta Hitler-tervehdykseen.

Kansallissosialistisen liikkeen marttyyrinä juhlimia ja taistelulaulunsa sepittäjäksi nimeämä Horst Wessel lienee tuttu hahmo kaikille pintapuolisestikin natsihistoriaan tutustuneille. Bielefeldiläinen historioitsija Daniel Siemens katsoo kuitenkin laatineensa ensimmäisen perinpohjaisen tutkimuksen paitsi todellisesta Horst Wesselistä myös natsien propagandan Wessel-kultista. Siemens on kaivanut esiin runsaasti ennen käyttämätöntä aineistoa mutta joutuu lopulta

toteamaan, että Wesselin kuolema ei enää ole yksityiskohteisesti selvitetävissä.

Vuoden 1930 alussa Saksan kansallissosialistisella työväenpuolueella (NSDAP) oli valtiopäivillä vain 12 kansanedustajaa. Pienpuolueen puolisotilaallinen järjestö Sturmabteilung (SA) kävi kuitenkin Berliinissä väkivaltaisia reviirikamppeiluja kommunistien iskujoukkoja vastaan. Näissä mittelöissä SA:n riveissä kunnostautuneen entisen oikeustieteen opiskelijan Horst Wesselin Friedrichshainin kaupunginosassa sijainneeseen alivuokralaisasuntoon tunkeutui 14. tammikuuta 1930 joukko outoja miehiä. Yksi kutsumattomista vieraista tempasi siinä samassa käsiaseen ja ampui Wesseliä kasvoihin. Vamma johti verenmyrkytykseen, johon 22-vuotias Wessel menehtyi sairaalassa kuusi viikkoa myöhemmin.

NSDAP:n Berliinin-piirijohdaja Joseph Goebbels totesi heti ampumisesta kuultuaan, että ”kolmas valtakunta on saanut uuden marttyyrin”. Natsit kiiruhtivat julistamaan Wesselin kommunistien toteuttaman harkitun poliittisen murhan uhriksi. Kommunistit puolestaan leimasivat väkivalanteon kahden sutenöörin epäpoliittiseksi välienselvityksiksi. Surmanlaukauksen ampuja Albrecht ”Ali” Höhler kuitenkin toimi kommunistien iskujoukoissa ja oli myös kelpuutettu Saksan kommunistisen puolueen (KPD) jäseneksi. Niinpä KPD:n koneisto toimitti Höhlerin salateitse Prahaan, mistä hän pian palasi omin päin Saksaan ja joutui poliisin käsiin.

Kommunistien selitys ei ollut täysin tuulesta temmattu. Höhler oli poliittisesta aktiivisuudestaan huolimatta tapari-kollinen, jonka laittomiin liike-toimiin kuului myös paritus. Wessel puolestaan oli ottanut asuinkumppanikseen nuoren naisen, joka ainakin aikaisemmin oli toiminut prostituoituna. Kun Wessel ei suostunut vuokraemäntänsä vaatimaan vuokrankorotukseen, leskirouva haki läheisestä kapakasta avukseen ryhmän tuntemiaan kovaotteisia miehiä: Ali Höhlerin kavereineen. Vuokranperinnän kohtalokkaaseen eska-loitumiseen vaikuttivat luultavasti sekä poliittiset että ammatilliset syyt. Eräät tiedot viittaavat niinkin romanttiseen mahdollisuuteen, että Wessel oli rakastuttuaan päättänyt luopua katutaistelijan urastaan.

Alioikeus (Berliner Landgericht) ei uskonut natsien väitteeseen Wesselin surman suunnitelmallisuudesta vaan tuomitsi syyskuussa 1930 Höhlerin ja kaksi muuta pääteki-jöiksi katsomaansa taposta viideksi – kuudeksi vuodeksi kuritushuoneeseen. Kuutta avunantajaa rangaistiin vankeudella. Saksan korkein oikeus vahvisti tuomiot muutamaa kuukautta myöhemmin. Siemens muistuttaa, että väitteitä Weimarin Saksan oikeuslaitoksen poliittisuudesta ei näiden ratkaisujen perusteella pidä tulkita perättömiksi. Samaan aikaan käytiin myös oikeusjuttua, jossa syytettiin ryhmää SA-miehiä kahden nuoren kommunistin murhasta. Tässä tapauksessa syytetyt vapautettiin lopulta kokonaan vastuusta. Heidän tulkittiin toimineen

itsepuolustukseksi, vaikka vainajilla oli ampumahaavoja myös selässä.

Natsien noustessa valtaan Ali Höhler sai äärimmäisen kovennuksen rangaistukseensa: hänet muilutettiin sellistään ja rituaalimurhattiin. Tekoon osallistuneet korkeahkot natsijohtajat kyettiin sodan jälkeen nimeämään mutta ketään heistä ei saatu tuomiolle. Vuonna 1934 järjestettiin lisäoikeudenkäynti, jossa tuomittiin vielä kaksi Wesselin surmaamisesta syytettyä. Siemens pitää näitä kuolemantuomion saaneita ja kirveellä mestattuja miehiä täysin viattomina. Sitä paitsi heitä rangaistiin osallisuudesta murhaan, vaikka varsinaisten tekijöiden oli todettu syyllistyneen vain tappoon. Siemensin aloitteesta nämä tuomiot purettiin helmikuussa 2009, lähes 74 vuotta niiden täytäntöönpanon jälkeen.

Komeasta hautajaiskulkeesta alkunsa saanut kultti ylensi Horst Wesselin Saksan kansan uudelleensyntymän puolesta uhrautuneeksi pyhimykseksi. Wesselin vuotta ennen kuolemaansa sepittämä marssilaulu korotettiin SA:n tunnussävelmäksi ja natsien valtaannousun jälkeen Saksan toiseksi kansallislauluksi. Wesselin äiti ja sisko eivät saaneet tekijänoikeuksia kappaleen sävelmään, jota tuomioistuin ei tunnustanut itsenäiseksi teokseksi. Wessel näet oli harsinut melodian kokoon kolmesta muiden säveltäjien aiemmin julkaisemasta kappaleesta. (Mitenkähän nykyisille rock-säveltäjille kävisi, jos heidän teoksiaan synnättäisiin yhtä tarkoin?). NSDAP:n tahdon mukaisesti Horst Wesselin lau-

lusta tuli eräänlaista klassikkosuojaa nauttivia kansallisomaisuutta. Kansallissosialismin jumaloidun veritodistajan omaisten ei luonnollisestikaan tarvinnut silti tyytyä rivikansalaisen asemaan kolmannessa valtakunnassa.

Jo natsivallan ensimmäisinä vuosina Horst Wesselille pystytettiin ainakin jonkinlainen muistomerkki lähimain jokaiselle Saksan paikkakunnalle. Natsimarttyyrin muistoa vaali hartaasti myös Saksan evankelinen kirkko. Horstin varhain kuollut isä Ludwig Wessel näet oli ollut kiihkeän kansallismielinen luterilaispappi. Kaikki Horst Wessel -pystit kaadettiin ja hänelle nimetyt kadut ristitiin uudelleen jo kesällä 1945.

Marttyyrin esikuvasta innoittuminen ei ymmärrettävästi ollut ainoa syy osallistua Horst Wesselin kultin rakentamiseen. Syksyllä 1932 kirjailija Hanns Heinz Ewers tavoitteli valtavaan vaalikannatukseen yltäneen NSDAP:n johdon suosiota julkaisemalla Wesselin sankariutta hymistelevän romaanin. Gobbelsiä suuresti miellyttänyt teos julkaistiin vuonna 1933 suomeksi WSOY:n kustantamana ja itsensä Mika Waltarin suomentamana. Tarina kiinnosti tšekäläistä yleisöä niin paljon, että kirjasta *Horst Wessel – eräs saksalainen kobtalo* otettiin seuraavana vuonna toinen painos.

Natsi-Saksassa Horst Wesselin tunnettuutta lisättiin tarmokkaasti mutta Hitlerin naisystävän Eva Braunin olemassaolo pyrittiin visusti salaamaan. Vuosikymmenten ajan Braun on tutkimuskirjallisuudessa leimattu merkityksettömäksi hahmoksi, jonka vähä-

lahjaisuus tai mieltymys ylelliseen elämäntapaan sai tyytymään Führerin seksuaalisten tarpeiden nöyrän tyydyttäjän osaan. Sen sijaan suuri yleisö on pitkään tuntenut suurta kiinnostusta diktaattorin salarakasta kohtaan.

Berliiniläinen historiantutkija Heike B. Görtemaker on kustantajansa mukaan kirjoittanut ensimmäisen tieteellisen elämäkerran Eva Braunista. Kirjoittaja onkin asennoitunut tieteellisesti; hän ei luota hatariin haastattelutietoihin vaan kumoa Eva Braunista levitetyn juorun toisensa jälkeen. Koska niin Braunin kuin Hitlerinkin henkilökohtainen kirjeenvaihto on kadonnut, heidän suhteestaan jää lopulta melko vähän kerrottavaa. Görtemaker ei esitä eikä tavoittelekaan mitään kiehtovaa tarinaa. Siksi kummastuttaa, miksi hänen kirjaansa ostettiin filmausoikeudet jo pari viikkoa sen ilmestymisen jälkeen.

Itse asiassa Görtemakerin varsinainen tutkimuskohde ei ole Eva Braun vaan Hitlerin hovi, natsijohtajan hyvinvoinnista lähinnä Berchtechsgadeniin rakennetussa Berghofin alppikartanossa huolehtinut piiri. Görtemaker haluaa ennen muuta osoittaa, että natsijohtajien puoliset ja perheenjäsenet eivät olleet alkuunkaan niin epäpoliittisia, kuin he sodan jälkeen väittivät. Hitlerillä ei ollut mitään politiikasta vapaata henkilökohtaisen elämän piiriä. Kaikki diktaattorin hoviväkeen kuuluneet tiesivät, mitä hän tahtoi ja teki. Saksassa oman kansan syntien tunnistaminen on keskeinen historiantutkimuksen tavoite. Vielä löytyi yksi saksalaisten

ryhmä, joka voidaan osoittaa osalliseksi natsien rikoksiin: naiset.

Müncheniläisen opettajaperheen 17-vuotias tytär Eva Braun meni syksyllä 1929 työhön kotikaupungissaan toimivaan Heinrich Hoffmannin valokuvaamoon. Muutamaa viikkoa myöhemmin Braun tutustui työpaikallaan kansallissosialistisen puolueen johtajaan, joka oli jo vuosia ollut Hoffmannin tärkeä asiakas. Adolf Hitler osoitti heti suopeata huomiota viehättävää, joskin häntä 23 vuotta nuorempaa naista kohtaan. Nähtävästi heidän välillään alkoi seksisuhde kuitenkin vasta vuonna 1932. Braunin vanhemmat saivat tietää tyttärensä salavuoteudesta ilmeisesti vasta kolme vuotta myöhemmin, jolloin viettelijä oli jo vakiinnuttanut mahtinsa kolmannen valtakunnan johtajana. Heillä ei enää oikeastaan ollut muuta vaihtoehtoa, kuin hyväksyä yöjalassa kävijä, vaikka tämä kieltäytyikin jyrkästi suhteen julkistamisesta, saati sitten sen virallistamisesta.

Eva Braun ei aikaa myöten tyytynyt piilossa pidetyn rakastajattaren osaan. Hän tiesi hyvin, ettei Hitler koskaan ottaisi häntä vaimokseen tai edes juhlatilaisuuksien daamikseen. Braun hankki itselleen aseman Hitlerin hovissa äärimmäisin keinoin: yrittämällä kahdesti itsemurhaa. Näiden tempausten jälkeen Hitler nosti Münchenissä salaa tapailemansa nuoren naisen yksityisen seurueensa itseoikeutetuksi jäseneksi ja Berghofin epäviralliseksi emännäksi.

Görtemaker on löytänyt kolme syytä Hitlerin halutto-

muudelle solmia avioliitto. Natsijohtaja arvioi vielä valtaan päästyäänkin, että avioituminen vähentäisi hänen poliittista suosiotaan naisten parissa. Sitä paitsi hän tunnusti nauttivansa kuuluisien ja mahdollikaiden miesten ikimuistoisesta etuoikeudesta. Miksi sitoutua yhteen naiseen, kun seksikumppaneita on runsaasti tarjolla? Lisäksi Hitler suojautui jo varhain urallaan huolellisesti mahdollisuudelta joutua lähio- maistensa tai nämä otteeseensa saaneiden tahojen painostamaksi. Oli turvallisinta pitää sukulaiset loitolla sekä jättää vaimo ja lapset hankkimatta.

Eva Braun ei ollut epäpoliittinen hupakko mutta ei myöskään laskelmoiva kurtisaani, sillä sodan päättyessä hän valitsi kuoleman miesystävänsä rinnalla. Braun matkusti maaliskuussa 1945 jokseenkin turvallisesta Berchtesgadenista Berliiniin Hitlerin nimenomaisesta kiellosta piittaamatta. Görtemakerin mukaan vapaaehtoisesti Hitlerin rinnalla eläneen ja kuolleen naisen täytyi olla vakaumuksellinen kansallissosialisti. Lähteiden puutteessa voidaan vain arvailla, missä määrin Eva Braun tiesi rakastettunsa johtaman joukkotuhonnan laajuudesta.

Görtemakerin kirja tuskin tyrehdyttää Eva Braunia käsittelevien epätieteellisten teosten virtaa. Suomalaisista kirjailijoista Hitlerin rakastajatarta ovat käyttäneen henkilöähahmonaan ainakin Veikko Huovinen ja Mauri Sariola. Joukkoon voitaneen lukea myös Samuli Paronen, jonka vuonna 1971 ilmestyneessä romaanissa *Huone puutalossa* fasismin historian tunnetut henkilöt

saavat lainata nimensä kamppailuun suomalaista rasisimia vastaan. Joukko oikeamielisiä vähäväkisiä riipustaa romani-naapuriensa häätämistä vaativaan kirjelmään nimet Klaara Petassi, Henrik Himleri, Hermann Kööri ja Eeva Prauni.

Timo Soukola